

Anton de Kom, *Wij slaven van Suriname*

TEKST IN CONTEXT

Onder redactie van Yra van Dijk en Hubert Slings

Redactie voor dit deel: Henna Goudzand Nahar en Michiel van Kempen

De reeks *Tekst in Context* is ontwikkeld voor gebruik in het voortgezet onderwijs. Met behulp van aanpassingen in de dosering en de docering is de reeks op tal van manieren inzetbaar: zowel voor havo 4/5 als voor vwo 4/5/6, zowel voor klassikale behandeling als voor zelfstudie.

Anton de Kom, Wij slaven van Suriname is het zestiende deel in de reeks Tekst in Context

Eerder verschenen:

- 1 *Karel en Elegast* (samenstelling Hubert Slings)
- 2 *Jacob van Maerlant* (samenstelling Ingrid Biesheuvel en Frits van Oostrom)
- 3 *Reinaert de vos* (samenstelling Hubert Slings)
- 4 *Wilhelmus en de anderen* (samenstelling Marijke Barend-van Haeften, Karel Bostoën, Lia van Gemert en Marijke Meijer Drees, m.m.v. Louis Peter Grijp en Camerata Trajectina)
- 5 *Verhalen over verre landen* (samenstelling Karel Bostoën, Marijke Barend-van Haeften en Mirjam Roos, m.m.v. Marijke Meijer Drees en Lia van Gemert)
- 6 *Warenar* (samenstelling Lia van Gemert en Marijke Meijer Drees, m.m.v. Karel Bostoën en Marijke Barend-van Haeften)
- 7 *Walewein* (samenstelling Petra Barendregt, Noor Bloem en John Verbeek)
- 8 *Faust* (samenstelling Jef Jacobs, Vincent Laarhoven, Ad van der Logt en Myra Nijhof, m.m.v. Johannes Muller)
- 9 *Max Havelaar* (samenstelling Peter van Zonneveld, m.m.v. Helene Hermans en Christianne Lemckert)
- 10 *Sara B., een rebelse vrouw uit de Verlichting* (samenstelling Marleen de Vries, Karel Bostoën en Lia van Gemert, m.m.v. Rianne Bos en Arien op 't Land)
- 11 *Vondels Joseph, een bijbelse tragedie* (samenstelling Lia van Gemert, Sabine Muller, Marijke de Vos en Roland de Bonth)
- 12 *Hildebrand, Camera Obscura* (samenstelling Rick Honings en Peter van Zonneveld, m.m.v. Özlem Gölpunar)
- 13 *G.A. Bredero, Spaanse Brabander* (samenstelling Jeroen Jansen, Saar Postma en Marijke de Vos)
- 14 *De stille plantage* (samenstelling Henna Goudzand Nahar en Michiel van Kempen)
- 15 *Louis Couperus, De stille kracht* (samenstelling Rick Honings en Olf Praamstra, m.m.v. Christina Dewi Elbers en Christina Suprihatin †)

Anton de Kom, *Wij slaven van Suriname*

TEKST IN CONTEXT 16

Samengesteld door Henna Goudzand Nahar
en Michiel van Kempen

Amsterdam University Press
2022

Deze uitgave kwam tot stand met medewerking van de Stichting Anton de Kom.

Lay-out: Adriaan de Jonge, Amsterdam
Ontwerp omslag: Kok Korpershoek, Amsterdam
Omslagafbeelding: Oogst van suikerriet op een plantage in Antigua. Aquatint van William Clark uit 1823, British Museum, Londen

ISBN 978 94 6372 028 1
E-ISBN 978 90 4855 616 8
NUR 620

© H. Goudzand Nahar en M. van Kempen /
Amsterdam University Press 2022

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikel 16B Auteurswet 1912 j^o het Besluit van 20 juni 1974, Stb. 351, zoals gewijzigd bij het Besluit van 23 augustus 1985, Stb. 471 en artikel 17 Auteurswet 1912, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoedingen te voldoen aan de Stichting Reprorecht (Postbus 3051, 2130 KB Hoofddorp). Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16 Auteurswet 1912) dient men zich tot de uitgever te wenden.

De uitgeverij heeft ernaar gestreefd alle copyrights van in deze uitgave opgenomen illustraties te achterhalen. Aan hen die desondanks menen alsnog rechten te kunnen doen gelden, wordt verzocht contact op te nemen met Amsterdam University Press.

Inhoudsopgave

Voor je begint 7

Inleiding	10
Over het geboorteland van de schrijver	13
Het leven van Anton de Kom	15
De woorden 'slaaf', 'neger', 'bosneger' en 'blanke'	17
Retorica: vorm en structuur van de tekst	19
Anansi en de orale traditie	20
Tijdbalk	22
De structuur bij <i>Wij slaven van Suriname</i>	25

Voorwoord 26

Voorwoord	26
Censuur	26

1 'Sranang', Ons vaderland 27

'Sranang', Ons vaderland	27
De Surinaamse natuur	28
De mythe van de zwakke inheemsen	29

2 Het tijdperk der slavernij 32

El Dorado	32
Goudland	34
De slavenhandel	35
De markt	37
In slavernij	39
De meesters	39
De slavernij gerechtvaardigd: het Chams geslacht	40
De straffen	43
Het hof van politie en criminele justitie	44
Slavenhandel en mishandeling	46
Geschiedenis des vaderlands	47
Het bestuur in de kolonie	49
Van Aerssen van Sommelsdijck	50
Het gespuis	53
Racisme	54
De bostochten	55
Identiteit	57

Araby	58
Creolen en marrons	61
Boekoe	63
Baron	63
Het opperhoofd Joli Coeur	64
Het opperhoofd Boni	65
De open oorlog	66
De boeren/boeroe/buru	67
Blanke kolonisatie	68
De afschaffing der slavernij	71
Afschaffing van de slavernij	73

3 Het tijdperk der 'vrijheid' 75

Contractarbeid	75
De Brits-Indiërs	75
De Indonesiërs	78
De creolen	81
Suriname na de afschaffing van de slavernij	82
Resultaten	84

4 Weerzien en afscheid 86

De Kom gearresteerd in Suriname	89
Politieke ideeën	91
Essay of historisch werk	93
Boekgeschiedenis	95
Bronnen van <i>Wij slaven van Suriname</i>	96
Ander werk van De Kom	98
Anton de Kom en Albert Helman	100
Ontvangst van het boek in Nederland	102
Nawerking	104

Voor wie meer wil weten 106

Vragen en opdrachten 115

Verantwoording 121

Woordenlijst 122

Voor je begint...

Wat je in handen hebt is een wonderlijke tekst. Deels een spannende geschiedenis, deels een woedende aanklacht die leest als een roman. In 1934 verscheen *Wij slaven van Suriname*, een beschrijving van de geschiedenis van Suriname. De auteur is Anton de Kom (Paramaribo, 22 februari 1898 – Kamp Sandbostel (Duitsland), 24 of 29 april 1945); hij is een nakomeling van mensen die nog als slavenarbeiders op de Surinaamse plantages te werk waren gesteld.

Wij slaven van Suriname is de allerbelangrijkste tekst over het kolonialisme van Nederland in 'De West' – het (voormalige) Nederlands-Caraïbisch gebied: Suriname en de Nederlands-Caraïbische eilanden. De tekst inspireert generatie na generatie. Ongetwijfeld zijn er in de laatste eeuw completere geschiedenissen van Suriname verschenen, maar geen enkel boek heeft zoveel lezers aangesproken als dit

gepassioneerd geschreven verhaal van De Kom. Tegelijkertijd zijn er weinig Nederlands-Caraïbische personen geweest die voor zoveel controverses hebben gezorgd (zie ook Nawerking, blz. 104).

De taal- en vertelachtergrond van De Kom

Voor geen enkele Surinaamse auteur is schrijven een kwestie van de pen oppakken en die over het papier laten glijden of de toetsen van een computer indrukken. Hij of zij zal eerst nadenken over de talen of taal waarin die het verhaal wil vertellen.

Suriname telt namelijk meer dan twintig talen. Daarnaast is er nog het Nederlands als officiële taal en het Surinaams (Sranantongo) als moedertaal van de Afro-Surinamers en als contacttaal tussen de verschillende bevolkingsgroepen.

Anton de Kom kende zowel het Ne-

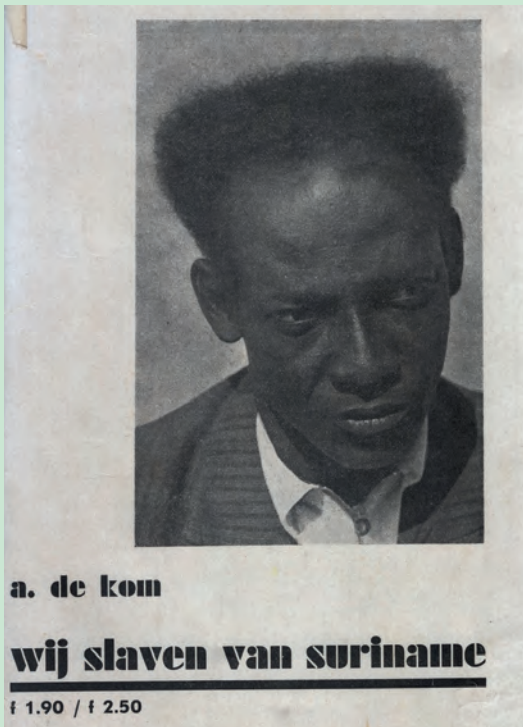
Anton de Kom in 1922.

derlands als het Surinaams. *Wij slaven van Suriname* schreef hij in het Nederlands, de taal waarin hij op school had leren lezen en schrijven. Maar her en der gebruikt hij ook een zin of een woord in het Sranantongo.

Op school leerde De Kom de geschreven Europese literatuur kennen. Zijn literaire achtergrond in eigen milieu bestond uit mondeling vertelde verhalen. Slaven mochten niet naar school en leerden dus ook niet lezen en schrijven. Daarom was de orale traditie (vertellen) onder de creolen sterk ontwikkeld. Ook na de afschaffing van de slavernij was het de gewoonte 's avonds bij elkaar te zitten en bij het

De eerste druk van Wij slaven van Suriname, met het zeldzame witte boekomslag en een foto van De Kom door Piet Zwart.

licht van een olielamp verhalen te vertellen. Op deze avonden zullen de Anansi-verhalen niet hebben ontbroken. (Zie Anansi en de orale traditie, blz. 20)

Opbouw van dit boek

Voor Tekst in Context zijn fragmenten uit *Wij slaven van Suriname* gekozen die bij elkaar de hoofdlijn van het boek weergeven. Het tweede criterium bij de selectie was de mogelijkheid om de belangrijkste ideeën van De Kom en de belangrijkste historische gebeurtenissen te kunnen toelichten. Niet-geselecteerde tekstgedeelten zijn kort samengevat.

Terminologie in dit boek

Wij maken de keuze het werk van Anton de Kom te respecteren en daar geen veranderingen in aan te brengen met betrekking tot de woordkeus. De woorden 'neger', 'blanke' en 'slaaf' blijven dus staan in de tekst van *Wij slaven van Suriname* – we zouden anders zelfs de titel van dit werk moeten veranderen.

Voor de begeleidende teksten hebben we positie moeten kiezen in de huidige discussie; daarover verderop meer (blz. 17–18). Wij kiezen hier voor het woord 'slaaf', wat aansluit bij de visie van wetenschappers als Ellen Neslo en Aminata Cairo. 'Tot slaaf gemaakt', dat tegenwoordig veel wordt gebruikt, bevordert de leesbaarheid c.q. begrijpelijkheid van de tekst niet, zeker niet in het Nederlands. Deze taal heeft al vaak een opeenstapeling van woorden nodig om iets uit te drukken. Het woord 'slaaf' is daarnaast een begrip dat lange tijd voor de trans-Atlantische

slavenhandel bestond. Het wijst tot de dag van vandaag op een maatschappelijke status van personen ongeacht hun etnische achtergrond. Denk onder andere aan seksslaven en cacaoslaven.

Ten aanzien van de woorden 'blank' en 'neger' in de begeleidende teksten: hierin kiezen wij voor witte mensen en Afro-Surinaamse/zwarte mensen. Het woord 'neger' heeft eeuwen een pejoratieve (minachtende) betekenis gehad en heeft het nog. Tot vandaag wordt het gebruikt als scheldwoord. 'Blank' kreeg binnen de context van het slavernijverleden de connotatie (gevoelswaarde) van rein en goed. Op basis hiervan kiezen wij daarom in de begeleidende teksten voor de nieuwe

aanduidingen. Voor de mensen die in de koloniale tijd hun toevlucht zochten in het binnenland van Suriname, gebruiken wij de term 'marrons' zonder daarbij te pretenderen dat dit de beste benaming is voor deze groep en hun nakomelingen. (Meer hierover in De woorden 'slaf', 'neger', 'bosneger' en 'blanke', blz. 17-18)

Verwerking van de stof

Dit boek bevat een uitgebreide bibliografie met meer literatuur over De Kom, slavernij, dekolonisatie en aanverwante onderwerpen, en sluit af met vragen en opdrachten. Ook vind je een verklarende woordenlijst van begrippen.

